

Az árnyalatok igazsága

Iancu Laura:
névtelen nap
Kortárs Kiadó, Bp. 2009.

Amikor Isten szabadjára engedte (ha úgy tetszik: kiüzte) az embert, nem a romlásba parancsolta, mert az átokkal egy-szersmind áldást is nyújtott: ekkor emelkedett ki az ember a puha önfeledésből, és ébredt rá a felelősségre. Amit egy magára kicsit is adó művészetszínáló egy pillanatra sem nélkülözhet, s minél nagyobb a képessége, annál nagyobb a felelőssége. (Ki ne ismerné a hírneves angol férfiú kijelentését arról, hogy: „A nagyság ára a felelősség.”) A polgári Európa modernjei az 1900-as évek elején egy időre megpróbálták hátat fordítani a felelősségnek, s a kor árnyalatai helyett lehetőleg csak koruk absztrakcióival foglalatalkodni – formális, elvont és főleg vértelen művek sokasága mutatja, milyen eredménnyel. A művészetnek joga van a magányra, de aligha hihető, hogy az a valóság, amelyet távol a közösségtől hoz létre, ne hideg kreálmányként hatna. A gondolat is, a tett is valóság, ezt ismerjük, megérteni viszont csak annak a valóságnak a jeleit értjük meg, amit együtt látunk, ami mindannyiunké. Mire ezt a szimpla igazságot a fölébredő modernnek eszményükké tették, már (Iancu Laura szavaival) „elemeiben állt a világ”. Lám: amit valamivel veretesebben Ady küldött előre, az most egy fiatalember költészetének misztériuma és mineralógiai nemessége.

De az elementum legalább kétségbevonhatatlan. Ahogy a *névtelen nap* szerzője írja: „hatalmas hordalék a világ // sem ott sem itt / sem mindenütt vagyok // találjon rám / aki elhagyott”. (*Fától fáig*) Az olvasó legszebb reménye szerint ez a felhívás oda óhajt szállani, ahol az ember tanyázik, ahol a szépség és árnyalatai élnek, vagyis a közösségbe. És ebben az invitációban benne rejlik egy másik gesztus is, a hűség szomja: Iancu keres, vár valakit, aki valamikor meghódította, s aki nemrég megvolt még: „találjon rám – mondja – aki elhagyott”. Nem nehéz felismerni e szavakban a kétségbeesés (vagy szelidebben mondva: a magány) hangjait; de mielőtt valami mártírság előállítását gyanítanánk, muszáj észrevennünk, hogy ugyanezek a szavak az akaraterő példái is: erős szavak, a semmitmondó értelmetlenséget tagadják, meg akarnak értetni valamit a titkok és talányok, a belső nap kimeríthetetlen ragyogásából, s még-hozzá játékosan, ugyanis minduntalan ott csillan rajtuk, mint a hajnali fűvön a pára, az ironia fénye.

A nagyságnak nekiveselkedő s e dimenzióban nem alaptalanul buzgólkodó poétákhoz hasonlóan Iancu Lauránál is az ihlet győz a sóvárgás fölött, ezt támasztja alá hite; hogy hisz a jelentésben és a jelentőségben, a tárgyilagosság és a lefojtott szenvedély keskeny választóvonalán halad, kőből és párából épített utakon, ahol sosem egészséges, s kiváltképpen nem egészséges a

költészet vidékeire érve: szellemmel cserélni fel a lelket. Az önmagára mért becsvágy diadala és felelőssége abban áll, hogy sikerül-e megalkotnia az érzékenység, az elmélyülés, valamint a hit és a tagadás között rakoncátlanokodó fanyar énjének összefüggésrendszerét.

A *névtelen nap* még nem a kész koherens mű, ugyanakkor az éves érvénnyel lármázó versbajnokokéhoz képest messze magasabb rendű könyv. Ironiája, nyílt és rejtegetett pátosza, kegyetlensége, igazságai és igazságtalanságai mind e koherencia sokat ígérő jövőjéről beszélnek. „éhes ki csak a földet eszi / és éhen hal az is akit / az ég etet” – írja a *Fűszálban*. Ennyire közel lenne hát egy nagyigényű költészet a csalódáshoz; olyan elkötelezettséget kíván, amelynek beletörődés a vége? Az emberben persze nem könnyű szétválasztani a hangulatot a mély ösztöntől. Különben pedig Rimbaud és Abesszínia éppúgy egyszeri eset, Rimbaud csak egyszer hallgatott el, tanúbizonyságot téve, hogy az írás és a hallgatás a legteljesebb kontradikció. S ha már itt tartunk, a hit-hitetlenség kérdésében Iancu a *Fűszál* sorainál többet is magára vállal, egy ízben így ír Istenről: „Ő vigyázott az életre, / Húsvétkor meglocsolta, / Vértét ontotta. Megijesztett! / Isten létere fára szegeltet.” Csakhogy a „keress Isten” is az ő szava, és sirásából fölemelkedve ő deklarálja az Úrról boldogan: „álmait őrzöm s látom / velem is táncolt valahol”.

Tévedés, hogy csak egy világ van, és a bizonyosság sem egy. Az árnyalatok igazsága az, ami messzire vezet, és megfelelő formába öltöztetve szinte mindig sokatmondó; most, a *névtelen napban* ott tart a szerző, hogy alig akad dolog, amelyhez ne lenne köze. Játszik reménytelenül és reménykedően, forr benne a felelősség, és nagyon komoly, és olykor felfelkacag. S néha-néha munka közben tapasztalataival együtt az álmok anyagát is magához veszi. Talán e sok-szomjú fogékonyságnak és temperamentumának köszönhető, hogy mármár szerelmesen vonzódik a töredékhez. És mégis, valami különös módon Iancu Laura verseinek lényege az a szó, amelyet épp a töredék mellett óvatosan illik kiejteni: a szerkesztettség. Szükszavúságából és néholi jelszerűségéből a konstrukció energiája sugárzik; egyszer eszesen jéghideg, máskor misztériumot sejtető forró képekben beszél. Verseinek alapos böngészői azt is felfedezik majd, hogy rengeteg hatás átsuhant Iancu líráján. Talán azé a francia mesteré is, aki egy helyütt ekként fogalmaz: „A kenyéret meg kell gyógyítanunk!” Char makacsul ragaszkodott ehhez a költészetanhoz, amelyre mintha visszhangként szállna a *névtelen napból*: „sivár hátadra hánytál / Szülőföld! Szűnünk // A hontalanság malma / Zilál szent törmelékbe // Melegítsünk Istennek / Szép álmokat is végre”. Jól értjük-e, hogy az Istennel való hívó vagy nyugtalan foglalkozás után a legfőbb munka itt lent, a kenyér meggyógyítása: személyes és kikerülhetetlen tennivalónk – ez az Istennek melegített szép álmok ára.

Kelemen Lajos